

УДК 378.147:74

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/36-3-32>

Ольга ПУНГІНА,

orcid.org/0000-0003-1120-2786

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри образотворчого мистецтва та дизайну

Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
(Кропивницький, Україна) *pyngina@i.ua*

Любов ГУСЄВА,

orcid.org/0000-0003-0171-0744

викладач кафедри образотворчого мистецтва та дизайну

Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
(Кропивницький, Україна) *gusevalubov@ukr.net*

ПЛЕНЕРНА ПРАКТИКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-ХУДОЖНИКІВ

У статті розглянуто пленерну практику як засіб формування образотворчої компетентності майбутніх педагогів-художників.

Методичні аспекти розглянуто через вивчення й аналіз наукових праць та узагальнення власного педагогічного досвіду.

Обґрунтовано значущість формування образотворчої компетентності майбутніх педагогів-художників, зумовлену вимогами до підготовки фахівця, здатного постійно самовдосконалюватися, саморозвиватися, креативно мислити, конкурувати на ринку праці й своїми діями спроможного залучати нове покоління до світу образотворчого мистецтва.

У статті розглянуто категоріально-понятійний апарат досліджуваної проблеми. Визначено низку компетентностей, які мають бути сформовані у випускника закладу вищої освіти відповідно до освітніх стандартів і кваліфікаційних характеристик майбутніх педагогів-художників, виокремлено образотворчу компетентність як різновид спеціальної компетентності, розкрито зміст понять «компетенція», «компетентність», «образотворча компетенція», «образотворча компетентність».

Актуалізовано значення проведення пленерної практики, яка є складником системи професійної підготовки майбутнього педагога-художника. Зазначено, що пленер відіграє важливу роль у формуванні образотворчої компетентності студента. Розкрито мету навчальної художньо-творчої практики «Пленер», спрямованість основних її завдань. Наведено систему завдань композиційно-тематичного характеру, які виконуються з натури. Зазначено, що образотворча компетентність майбутніх педагогів-художників під час пленеру формується у процесі роботи над етюдами, замальовками, ескізами.

Розкрито методичні аспекти процесу формування образотворчої компетентності майбутніх педагогів-художників під час виконання низки видів навчальної діяльності, у результаті чого студенти вдосконалюють набуті та опановують нові навички і вміння працювати з різноманітними художніми матеріалами й техніками. Аргументовано необхідність отримання студентами цінного й унікального досвіду художньої діяльності поза навчальними аудиторіями.

Ключові слова: професійна підготовка, образотворча компетентність, пленер, педагог-художник.

Olha PUNHINA,

orcid.org/0000-0003-1120-2786

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Fine Arts and Design

Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University
(Kropyvnytskyi, Ukraine) *pyngina@i.ua*

Liubov HUSIEVA,

orcid.org/0000-0003-0171-0744

Lecturer at the Department of Fine Arts and Design

Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University
(Kropyvnytskyi, Ukraine) *gusevalubov@ukr.net*

PLENARY PRACTICE AS A MEANS OF FORMATION OF EDUCATIONAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS-ARTISTS

The article substantiates the importance of plein air practice as a means of forming the visual competence of future teachers-artists.

Methodological aspects of the research topic are considered through the study and analysis of scientific and methodological literature of the problem, the generalization of their own pedagogical experience.

The importance of forming the visual competence of future teachers-artists, due to the requirements of modern society to train a specialist who is able to constantly improve, self-develop, think creatively, compete in the labor market and their actions can attract the younger generation to the world of art.

The article considers the categorical-conceptual apparatus of the researched problem. A number of competencies to be formed in a graduate of a higher education institution are determined, according to modern requirements of professional training of future teachers-artists, visual competence is singled out as a kind of special competence, the content of concepts "competence", "competence", "visual competence", "is revealed visual competence".

The importance of conducting plein air practice, which is a component of the system of professional training of future teachers-artists, is actualized. It is noted that the plein air plays a key role in shaping its visual competence. The purpose of the educational art and creative practice "Plein Air", the direction of its main tasks are revealed. The system of tasks of compositional and thematic character which are executed from nature is resulted. It is noted that the visual competence of future teachers-artists during the plein air is formed in the process of working on sketches, sketches, sketches.

The methodological aspects of the process of forming the visual competence of future teachers-artists during a number of educational activities are revealed, as a result of which students improve the acquired and master new skills and abilities to work with various artistic materials and techniques. The need for students to gain valuable and unique experience of artistic activity outside the classroom is argued.

Key words: professional training, visual competence, plein air, teacher-artist.

Постановка проблеми. Реформування системи вищої освіти в Україні зумовило зміну підходів до підготовки висококваліфікованих працівників, оскільки сучасне суспільство вимагає таких фахівців, які здатні не тільки ефективно працювати за своєю спеціальністю а й постійно самовдосконалюватися, саморозвиватися та креативно мислити, не лише бути конкурентоспроможними в нашій країні, а й відповідати рівню світових стандартів. Зазначені вимоги стосуються й професійної підготовки майбутніх педагогів-художників, які нині покликані нести важливу місію з художньо-естетичного виховання нового покоління. Тобто педагог-художник має залучати учнівську молодь до світу образотворчого мистецтва, навчити своїх вихованців створювати власні твори у різних художніх матеріалах і техніках та культурно й творчо розвивати їх. Саме тому вчитель-художник має бути компетентним у визначеній професійній діяльності, у якій важливе місце займає образотворча компетентність. Отож, актуалізується проблема розвитку образотворчої компетентності майбутніх педагогів-художників у процесі професійної підготовки, зокрема засобами пленерної практики.

Аналіз досліджень. Аналіз досліджень і публікацій щодо професійної підготовки майбутніх педагогів-художників та визначення місця в ній пленерної практики засвідчує значущість і важливість проблеми. Це питання розглянуто в наукових працях О. Булавіна, Е. Вороніної, В. Морозової, О. Сиви, Г. Сотської, Н. Торчевської, В. Чурсіної та ін. Так, О. Сова у дисертаційному дослідженні зазначає, що пленерний пейзажний живопис займає чільне місце у професійній підготовці майбутніх педагогів-художників, оскільки сприяє розвитку професійних умінь і навичок, творчого

потенціалу, підвищенню художньої майстерності, поглибленню національної самосвідомості та ідентичності особистості (Сова, 2018: 57). Учена розглядає пленер як засіб формування художньо-педагогічних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Творчо-навчальні завдання пленеру як важливого складника підготовки майбутніх художників, його освітньо-художню цінність визначила Н. Торчевська. Науковець установила, що пленер як обов'язковий компонент підготовки майбутніх фахівців у галузі художньої освіти використовувався у освітніх закладах ще з ХІХ ст. За його допомогою розвивалися такі професійні здібності, як образна пам'ять, художнє сприймання, просторове й композиційне мислення, оціночні, аналітико-конструктивні здібності тощо (Торчевська, 2020: 61).

Основні принципи практичної роботи на пленері розглянуто В. Чурсіною. Авторка розкриває значення пленеру в професійному зростанні художників та студентів і робить висновок про те, що пленер стає майданчиком для творчого спілкування, обміну досвідом художників, підтримки талановитої молоді (Чурсіна, 2011).

Значна частина науковців-практиків (Т. Висікайло, Д. Одар'єв та ін.) звертає увагу на вивчення проблеми формування фахової компетентності майбутніх педагогів-художників. Розв'язання цього питання, на думку Т. Висікайло, лежить у площині поєднання пленерної практики з педагогічною (Висікайло, 2017).

Аналізуючи наукові праці вчених, ми дійшли висновку, що автори надають вагомого значення пленеру в системі професійної підготовки майбутніх педагогів-художників, у формуванні фахової компетентності, залишаючи поза увагою питання

розвитку предметних компетентностей, зокрема образотворчої.

Метою статті є вивчення ролі пленерної практики як засобу формування образотворчої компетентності майбутніх педагогів-художників.

Виклад основного матеріалу. Сучасні вимоги до професійної підготовки майбутніх педагогів-художників передбачають сформованість у випускника закладу вищої освіти низки таких компетентностей, як інтегральна, загальні й спеціальні (фахові, предметні).

Однією з предметних компетентностей майбутніх педагогів-художників є образотворча компетентність. У науковій навчально-методичній літературі ця категорія є малодослідженою. Так, у працях С. Дорошенко образотворча компетентність вивчається як один із різновидів спеціальних компетентностей учителя образотворчого мистецтва й розглядається поряд із такими дефініціями, як педагогічна, аналітична, а також здатність проектувати власний подальший професійний і творчий розвиток. Науковець вважає, що спеціальні компетентності є важливим складником становлення професійно компетентного фахівця в галузі художньої освіти (Дорошенко, 2009).

Класифікацію мистецьких компетентностей пропонує Л. Масол. Групи компетентностей учена розмежовує так: особистісні, соціальні, функціональні та метапредметні. Предметна (образотворча) компетентність, на думку автора, є складником функціональних компетентностей (Масол, 2015: 21–22).

Аналіз наукових праць щодо визначення поняття «образотворча компетентність» указує на той факт, що це явище пов'язане з терміном «образотворча компетенція». Оскільки «компетентність – це особистісна якість, що характеризує ступінь володіння певною компетенцією, тобто ті знання й досвід власної діяльності, що допомагають особистості формулювати судження та ухвалювати рішення» (Ткаченко, 2019: 52).

До визначення поняття «образотворча компетенція» досить ретельно підійшов С. Мокроусов. У змісті образотворчої компетенції учений виокремлює наявність знань у галузі образотворчого мистецтва (знань закономірностей практичної реалізації візуальних художніх образів на площині, у реальному й віртуальному просторах), утілення цих знань в образотворчій діяльності, вміння створювати власні творчі роботи у різних видах і жанрах образотворчого мистецтва за допомогою художніх матеріалів (пензлі, фарби, дерево, глина, папір, віртуальний програмний інструментарій тощо) (Мокроусов, 2015: 19).

Образотворча компетентність, на думку Н. Лемешевої, є структурним компонентом предметних мистецьких компетентностей. Науковиця переконана, що образотворча компетентність слугує показником «результативності освітнього процесу й самоосвіти у сфері образотворчого мистецтва, який поєднує такі взаємопов'язані елементи, як знання, вміння, досвід практичної діяльності, оціночні судження та ціннісні ставлення, мотиви суб'єктів освітнього процесу» (Лемешева, 2016: 5.5). Авторка визначає досліджувану категорію як набутий досвід зображувальної діяльності завдяки новим знанням і вираженню ціннісних ставлень у світі образотворчого мистецтва (Лемешева, 2016: 5.6).

На переконання С. Давидової, образотворча компетентність учителя образотворчого мистецтва передбачає володіння великим обсягом знань з образотворчого мистецтва: історії образотворчого мистецтва, творчості художників різних епох та особливостей живописних технік, сучасних образотворчих технік та матеріалів/інструментів до них; здатність вільно працювати у різних видах образотворчого мистецтва; можливість передавати мистецькі знання та навички дітям, ураховуючи психофізичний розвиток і здатність до засвоєння матеріалу (Давидова, 2018: 260).

Зважаючи на вищезазначене, ми розглядаємо образотворчу компетентність майбутнього педагога-художника як динамічне поєднання знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, ціннісних ставлень у світі образотворчого мистецтва, інших особистісних якостей, що визначає здатність фахівця самостійно й творчо створювати нові художні образи у різних видах і жанрах образотворчого мистецтва за допомогою художніх матеріалів і технік, отримувати задоволення від власної художньо-педагогічної діяльності, оцінювання її результативності.

Образотворча компетентність реалізується через творчу самостійність майбутнього педагога-художника, через розуміння візуально-образних проблем образотворчої діяльності, вміння сформулювати художньо-образні завдання, виконати їх художніми засобами.

Звертаючись до теорії й практики навчання живопису, враховуючи сучасні дослідження у галузі художньої освіти, переконані, що пленер є важливим етапом у системі професійної підготовки майбутнього педагога-художника й відіграє важливу роль у формуванні його образотворчої компетентності.

Пленер (від франц. «en plein air» – на свіжому повітрі) передбачає роботу художників поза

майстернею, на відкритому повітрі, за умов природного освітлення. Пленер, на відміну від традиційного студійного живопису, дозволяє художникові з точністю зобразити на полотні чи папері розмаїття фарб навколишнього світу та найменших змін кольору натури.

Природне середовище навколишнього світу з властивими йому цілісністю й гармонією стає джерелом пізнання, аналізу, усвідомлення, необхідних для здобуття майбутнього фаху в галузі художньої освіти. Як стверджує Е. Ромашко, робота на повітрі, безпосередній контакт із природою є важливими умовами творчого, креативного розвитку фахівця, його живописного й колористичного бачення (Ромашко, 2010: 213). Н. Маслов переконаний, що вивчення природи й професійний розвиток майстра живопису є глибоко взаємопов'язаними процесами у формуванні художника-пейзажиста, оскільки лише в результаті спілкування з природою з'являється натхнення, дозріває замисел пейзажних композицій (Маслов, 1984: 3).

Метою навчальної художньо-творчої практики «Пленер» є вивчення впливу світлоповітряного середовища на предмети в умовах відкритого простору; вивчення та опанування засобів пейзажу як жанру образотворчого мистецтва, його природних та створених людиною об'єктів.

Основні завданнями навчальної художньо-творчої практики «Пленер» спрямовані на:

- вивчення закономірностей природи;
- виконання короткочасних етюдів, зарисовок і нарисів пейзажних мотивів, окремих елементів пейзажу з метою виробити уміння передання чітких тональних та колірних співвідношень відповідних станів природи;
- опанування вміннями й навичками передання форми та об'єму предметів з урахуванням впливу середовища та освітлення;
- опанування виразних композиційних та пластичних засобів зображення середовища;
- розвиток цілісного сприйняття та підвищення культури сприйняття студентів;
- розвиток творчих здібностей та формування високих естетичних потреб у студентів на основі пізнання різних рівнів художнього образу.

Програма навчальної художньо-творчої практики розрахована на два роки й упроваджується під час навчання студентів на I та II курсах. Для опанування майстерності в галузі живопису, рисунку, композиції студентам пропонується система завдань композиційно-тематичного характеру, які виконуються з натури.

На першому курсі під час проходження пленерної практики у студентів закладаються основи

розуміння цього феномену, його специфічних особливостей. Навчальні завдання на пленері мають різне спрямування: з рисунку – на вивчення пейзажу та його елементів; з живопису – на розвиток пленерного сприйняття кольору в умовах роботи на відкритому просторі; з композиції – на узагальнення набутих знань.

На другому курсі завдання мають більш складний характер, їх мета спрямована на поглиблене вивчення законів пленеру; передання форми у світлоповітряному середовищі, переконливу передачу станів природи.

Образотворча компетентність майбутніх педагогів-художників під час пленеру формується у процесі роботи над етюдами, замальовками, ескізами.

Робота з розділу «Рисунок» передбачає виконання: замальовки елементів пейзажу; нескладного пейзажу з неглибоким та глибоким простором; тварин і птахів; техніки; пейзажу з архітектурою; дерев, груп дерев; голови та фігури людини.

Робота з розділу «Живопис» містить такі теми: тривалі етюди натюрмортів за умов різного освітлення (на сонці та в тіні); етюди елементів пейзажу; етюди нескладного пейзажу в різних станах та з обмеженим простором; етюди нескладного просторового пейзажу; короткочасні етюди голови; етюди дерев, групи дерев; етюди пейзажу з архітектурою.

Розділ «Композиція» передбачає виконання низки завдань: ескіз пейзажу; ескіз пейзажу зі стафажем.

Слід зазначити, що під час образотворчої діяльності на пленері важливим є дотримання послідовності від простого до складного, тобто від зображення простих об'ємно-просторових форм природи до етюдів фігури людини і поступового переходу до композиційно-тематичних завдань за мотивами навколишньої дійсності. Успішне виконання вищезазначених навчальних робіт є важливою умовою переходу до розв'язання самостійних творчих завдань.

Образотворча практика майбутніх педагогів-художників із живопису на пленері передбачає таку освітню діяльність студентів:

- 1) планування навчальних завдань;
- 2) сприймання натури;
- 3) урахування особливостей навколишнього середовища;
- 4) безпосередня робота з матеріалом (образотворча діяльність);
- 5) консультація з викладачем (Маслов, 1984: 42).

Під час планування навчальних завдань студентів важливо чітко визначити мету образотвор-

чої діяльності. При цьому враховуються індивідуальні здібності студента з рисунку й живопису, формат етюдів, техніка виконання й тривалість сеансу. Планувати виконання етюдів педагогічними практиками пропонують у загальній формі як комплекс трьох видів вправ: з композиції, з рисунку, з живопису. Враховуючи конкретні умови роботи з натури, студентів варто спланувати послідовність композиційного рішення, лінійно-конструктивну побудову форм, фонові й кольорові особливості етюдів (Маслов, 1984).

Робота в умовах відкритого простору спонукає майбутніх фахівців до пошуку своїх тем, сюжетів, образотворчих і виразних засобів розкриття.

Для формування образотворчої компетентності майбутніх педагогів-художників у процесі проходження пленерної практики важливим є вміння сприймати природу цілісно у конкретному тонально-кольоровому відношенні. Для цього необхідно запам'ятати перше враження від натури до початку основної роботи з матеріалом. Обов'язковою вимогою сприйняття живописного кольору є аконстантність бачення натури. Вміння бачити колір у середовищі уможливорює правильний вибір колірної гамми вирішення етюдів.

Педагогічними практиками радять не виходити на пленер із заготовленими колірними рішеннями, оскільки все залежить від стану природи. Під час роботи на відкритому повітрі доцільно порівнювати кольори, тон, пластику, фактуру тощо, оскільки реалістичний метод пізнання і відображення дійсності – це порівняння (Пленер, 2012: 9).

Отже, важливим у процесі живопису з натури є врахування особливостей навколишнього середовища. Багатоманіття його фізичних, психофізичних і соціальних факторів впливають на образотворчу діяльність майбутнього фахівця. Умови роботи студентів на пленері суттєво відрізняються від аудиторних. Оскільки велика кількість світла, різноманіття вражень, значна віддаленість об'єктів пейзажу від спостерігача, зміна освітленості залежно від стану погоди й пори року є тими новими й незвичними умовами, в яких працюють і творять студенти. Майбутні фахівці мають усвідомити, що способи виконання навчальних завдань на пленері, зокрема етюдів, принципово відрізняються від умов роботи в майстерні чи аудиторії.

Варто зауважити, що практична робота на пленері передбачає творчий процес, хоча і не є самоціллю. Оскільки, як стверджує Н. Маслов, кінцевою метою є не створення картини (етюдів) як витвору мистецтва, а опанування дій та операцій, прийомів і методів, принципів і закономірностей образотворчої мови (Маслов, 1984: 43). Для

нашого дослідження такий висновок науковця є особливо значущим.

Формування образотворчої компетентності майбутніх педагогів-художників у процесі навчання живопису на пленері визначається виключно багатством і специфікою натури, навколишнього середовища, матеріалів і засобів, які використовуються. Найбільш важливими з них є такі:

1) особливості сприйняття простору й кольору в природі та зображенні;

2) особливості сприйняття предметного та соціального середовища в процесі роботи;

3) особливості формування зорового образу й художнього мислення (Маслов, 1984).

У процесі образотворчої діяльності на пленері під час виконання навчальних завдань майбутні фахівці вдосконалюють набуті та опановують нові навички і вміння працювати з різноманітними художніми матеріалами й техніками. З досвідом робота на пленері дозволяє студентам відійти від знайденого, конкретного, уже використаного різноманіття технічних прийомів і способів.

Як бачимо, істотною відмінністю живопису на пленері є активний вплив оточення на природу, внаслідок чого складнішою видається образотворча діяльність студентів порівняно з роботою в аудиторії.

Для уникнення помилок, труднощів і невдач у процесі образотворчої діяльності на пленері важливими для студентів є консультації з викладачем. Звичайно, першочергове значення мають попередні консультації з педагогом, які налаштовують майбутніх фахівців на виконання чітких вимог програми навчальної практики. Водночас студентам корисно брати участь у групових переглядах етюдів, активно включатися до обговорення помилок, намагатися самостійно їх виявляти у власних роботах. Щодо цього В. Чурсіна стверджує, що робота на пленері передбачає панування атмосфери вільної співпраці когорти митців, завдяки якій з'являється нагода порівнювати й навчатися на прикладах як своїх, так і чужих вдач і невдач. Такий творчий процес зумовлює свою «систему мислення, яка акцентується на почутті і характеризується орієнтацією на мистецьку якість, неповторність вибору мотиву, виявлення авторської індивідуальності» (Чурсіна, 2011: 150).

Педагогічний досвід указує на той факт, що в процесі пленерної практики досить часто виникає необхідність у систематичному вивченні наочних зразків завдань, особливо тих, які виконані самими студентами. У цьому разі під час обговорення студентських робіт важливо дотримуватися доброзичливої атмосфери й критики, отримувати підтримку із боку як викладачів, так і самих

студентів. Взаємне обговорення успіхів та невдач у групі дає можливість активізувати успішну самостійну роботу з натури.

Важливим у процесі формування образотворчої компетентності майбутніх педагогів-художників під час пленеру є творча самостійність у виборі мотиву, композиційної побудови й зображення стану природи, матеріалу й техніки виконання роботи тощо. А швидкозмінний характер освітлення вимагає від студентів оперативного й самостійного прийняття рішень, що є важливим для формування здатності використовувати свої знання й уміння у нових незвичних умовах й вирішальними моментами для успішного виконання навчального завдання.

Пленерна практика впливає на формування в майбутніх педагогів-художників цінного й унікального досвіду художньої діяльності поза навчальними аудиторіями: закріплюються й розвиваються навички живописної і графічної технік, удосконалюються вміння оперувати різними художніми матеріалами, з простором, формою, об'ємом, кольором в умовах пейзажного середовища. При цьому велике значення має розвиток особистісних якостей, а також зорової пам'яті, образного мислення, творчої уяви, естетичного

смаку тощо. Ці феномени допомагають майбутньому фахівцеві не просто змалювати мотив, а відчувати життя, настрої природи, передати власний емоційний стан, образно розкрити тему, оскільки образотворча діяльність передбачає не тільки передання отриманих вражень, а й відображення власного ставлення до зображуваного.

Висновки. Отже, пленерна практика, яка проводиться в умовах відкритого середовища, є важливим засобом формування образотворчої компетентності майбутніх педагогів-художників. Саме на пленері студенти усвідомлюють зв'язок теоретичних знань із практичною образотворчою діяльністю, отримують реальну можливість застосувати й перевірити їх на практиці, спираючись на методичні основи образотворчого мистецтва. Пленерна практика активізує образотворчу діяльність студентів, вносячи і деякі дискусійні питання, пов'язані з вибором мотиву, композиційної побудови й зображення стану природи, матеріалу й техніки виконання роботи. Розв'язання вищезазначених питань, а також вияв творчої самостійності у прийнятті рішень, набуття досвіду образотворчої діяльності в нових незвичних умовах формують образотворчу компетентність майбутніх педагогів-художників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Висікайло Т. В. Формування фахової компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у процесі пленерної практики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Полтавський нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2017. 243 с.
2. Давидова С. В. Аналіз структурних складників професійної компетентності учителя образотворчого мистецтва. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Сер. Педагогіка*: зб. наук. пр. Мелітополь, 2018. № 1 (20). С. 256–262.
3. Дорошенко С. Н. Формирование профессиональной компетентности учителя изобразительного искусства. *Искусство и образование*. 2009. № 4 (60). С. 139–150.
4. Лемешева Н. А. Методика формування предметної і міжпредметної компетентностей учнів основної школи засобами образотворчого мистецтва *Траектория науки*. 2016. № 12. Т. 2, С. 5.1–5.15. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/trna_2016_2_12_11 (Дата звернення: 10.02.2021).
5. Маслов Н. Я. Пленэр: Практика по изобразительному искусству : учебное пособие для студентов худож.-граф. фак. пед. ин.-тов. Москва : Просвещение, 1984. 112 с.
6. Масол Л. М. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 178 с.
7. Мокроусов С. И. Структура профессиональной компетентности учителя изобразительного искусства. *APRIORI. Серия: Гуманитарные науки*. 2015. № 2. URL: <http://www.apriori-journal.ru/journal-gumanitarnie-nauki/id/517> (Дата звернення 08.02.2021).
8. Пленер: практ. пособие / сост. В. И. Морозов. Ижевск: Удмурт. ун-т, 2012. 15 с.
9. Ромашко Е. В. Пленэрная практика художника-педагога. *Вестник МГОУ. Сер. Педагогика*. 2010. № 2. С. 213–216.
10. Сова О. С. Формування художньо-педагогічних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі пленерної практики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ, 2018. 325 с.
11. Ткаченко А. В. Формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Державний заклад «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського». Одеса, 2019. 296 с.
12. Торчевська Н. В. Пленер в системі художньої освіти. *Сучасна мистецька освіта: досвід, проблеми та перспективи : 2020 рік* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 22 квітня 2020 р. Київ : Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука. 2020. С. 56–62.
13. Чурсіна В. І. Робота на пленері. *Вісник ХДАДМ Сер. Мистецтвознавчі та культурологічні аспекти дизайну*. 2011. № 5. С. 149–152.

REFERENCES

1. Vysikailo, T. V. (2017). Formuvannya fakhovoyi kompetentnosti` majbutni`kh uchiteli`v obrazotvorchogo mistecztva u proczesi` plernoyi praktiki [Formation of Professional Competence of Future Teachers of Fine Arts in the Process of Plenary Practice]. *Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
2. Davydova, S. V. (2018). Analiz strukturnykh skladnykiv profesiinoi kompetentnosti uchytelia obrazotvorchoho mystetstva [Analysis of structural components of professional competence of the teacher of fine arts]. *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Serii: Pedahohika* – Scientific Bulletin of Melitopol State Pedagogical University named after Bogdan Khmelnytsky. Series: Pedagogy, 1(20), pp. 256–262 [in Ukrainian].
3. Doroshenko, S. N. (2009) Formirovanie professional`noj kompetentnosti uchitelya izobrazitel`nogo iskusstva [Formation of professional competence of the teacher of fine arts]. *Iskusstvo i obrazovanie*. № 4(60), pp. 139–150. [in Russian].
4. Lyemesheva, N. A. (2016) Metodika formuvannya predmetnoyi i` mi`zhpredmetnoyi kompetentnostej uchni`v osnovnoyi shkoli zasobami obrazotvorchogo mistecztva [Methodology for the formulation of subject and interdisciplinary competencies of the main school scholars and with the help of an imaginative mystery]. *The trajectory of science*. № 12. T. 2, pp. 5.1–5.15. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/trna_2016_2_12_11 [in Ukrainian].
5. Maslov, N. Ya. (1984) Plene`r: Praktika po izobrazitel`nomu iskusstvu : uchebnoe posobie dlya studentov khudozh.-graf. fak. ped. in.-tov. [Plein Air: Practice in Fine Arts Training. A manual for students of art-graphic faculties of pedagogical institutes] Moskva : Prosveshhenie [in Russian].
6. Masol, L. M. (2015) Khudozhn`o-pedagogi`chni` tekhnologi`yi v osnovni`j shkoli` : yedni`st` navchannya i` vikhovannya [Artistic and pedagogical technologies in the main schools: unity of science and vikhovannya]. Kharki`v : Drukarnya Madrid [in Ukrainian].
7. Mokrousov, S. Y. (2015). Struktura professional`noj kompetentnosti uchitelya izobrazitel`nogo iskusstva [Structure of professional competence of the teacher of fine arts]. *APRIORI. Series: Humanities*, № 2. Retrieved from <http://www.apriori-journal.ru/journal-gumanitarnie-nauki/id/517> [in Russian].
8. Plener: prakticheskoe posobie [Plein air: a practical guide]. Izhevsk, Udmurt University Publ., 2012. 15 p. [in Russian].
9. Romashko, E. V. (2010) Plene`rnaya praktika khudozhnika-pedagoga [Plein air practice of an artist-teacher]. *Vestnik MGOU. Ser. Pedagogika*. 2010. № 2. pp. 213–216. [in Russian].
10. Sova, O. S. (2018) Formuvannya khudozhn`o-pedagogi`chnikh umi`n` majbutni`kh uchiteli`v obrazotvorchogo mistecztva v proczesi` plernoyi praktiki [Building the Artistic and Pedagogical Skills of Future Fine Arts Teachers in the Process of a Plein Air Practical Training]. *Candidate's thesis*. Kiyiv [in Ukrainian].
11. Tkachenko, A. V. (2019) Formuvannya dizajners`koyi kompetentnosti` majbutni`kh uchiteli`v obrazotvorchogo mistecztva u fakhovi`j pi`dgotovczii` [Formation of the design competence of future teachers of arts in the professional training] *Candidate's thesis*. Odesa [in Ukrainian].
12. Torchevs`ka N. V. (2020) Plener v sistemi` khudozhn`oyi osviti. *Suchasna mistecz`ka osviti`ta: dosvi`d, problemi ta perspektivi* : Materi`ali Vseukr. nauk.-prakt. konf.,: Kiyivs`ka derzhavna akademi`ya dekorativno-prikladnogo mistecztva i` dizajnu i`meni` Mikhajla Bojchuka. pp. 56–62. [in Ukrainian].
13. Chursi`na V. I. (2011) Robota na pleneri` [Work in the open air]. *HDADM Bulletin Ser. Art and cultural aspects of design*. 2011. № 5. pp. 149–152. [in Ukrainian].